

Milan Bočkay

Malíř a pedagog Milan Bočkay se narodil 17. června 1946 v Krušovcích. V letech 1961 až 1965 studoval na SUPŠ v Bratislavě (prof. R. Fila, prof. Š. Schwartz), v letech 1965 až 1971 na VŠVU (prof. D. Milly, prof. P. Matejka). Od roku 1982 vyučuje na ŠUV (Škola užitého výtvarnictví Josefa Vydry) v Bratislavě. „Tvorca programu analytickej malby, vychádzajúcej z princípu trompe l'oeil (zrakového klamu)“ - tak charakterizuje malíře Katarína Bajcúrová. Je členom Sdružení A-R (avance -retard). Žije a tvorí v Bratislavě a Stupavě.

"V oblasti malířství dosáhlo sebepoznání pokroku, nad nímž se nám tají dech."
Vilém Flusser: Příběh d'ábla

BEZHLUČNÁ RADIKALITA MILANA BOČKAYA

Nároky na pravdu života a tak isto na jeho najrovnocennejší ekvivalent - umenie majú v prípade Milana Bočkaya tú istú intenzitu už od jeho ranej mladosti. A zdá sa, že im ani v najmenšom neoponuje zdanlivo ezoterické a najmä často až hermetické poňatie jeho malby. Priamočiary vývin, aký absolvoval doteraz, nevykolajili ani peripetie inovácných variovaní vyjadrovacích prostriedkov, ako ich zvykne bežne definovať na ontogenéze umelcov. Podobné definície zvyčajne znášame na podporu zvýznamnenia tzv. autorského prínosu na základe argumentácie o osobných či osobnostných predpokladoch.

Milan Bočkay oponoval konvenčným predstavám hneď od začiatku. Jeho ambície neusmernili žiadne dobové trendy. Prešiel nevšímavo, no bez ignorantského opovrhovania popri mnohých lákavých výzvach, jeho zanovito nezávislá vízia budovala celkom svojské "predpoklady slohu". Kubištovskú formuláciu nepoužívam z rozmaru, ani ironicky, lebo tu ide o slohovosť naskrz osobnú, bez náznaku kompromisu s prebiehajúcimi módami. S plným vedomím toho, že každé médium, teda aj malba, je iba prostriedok. Vybudoval si tak nuansovaný spôsob malby, aby vedel s malbou aj polemizovať, ba vie ju dokonca používať ako pascu na samotnú malbu. Zlyhanie by Milan Bočkay považoval za prehrešok. Klam oka je preňho zbraňou proti všetkým ostatným klamom. V tom sa môže javiť slabším náturám až bezočivý. Jeho výsmech ľahkovážnosti má však váhu nesmiernej pracnosti a pracovitosti, ktorú však nikdy neinzeruje. Naopak, humorom, zľahčením, sebaironiou podáva ruku kolegom. Aktivity typu ready-made sú preňho rovnakým duchovným dobrodružstvom ako všetky ostatné "výčiny" tlokokrát pochováanej malby. Fénix ducha zvykne prekvapovať svojimi znovuzrozeniami aj na poli tohoto najstaršieho média a nedovolí mu zostarnúť. Aj pričinením Milana Bočkaya a navzdory bezrukým Rafaelom. Jeho konceptuálne myslenie nieje totiž ohričené žiadnymi realizačnými zábrami. Protirečivosti a kalambury fakticky prehľbujú dômyselné realizačné rafinovanosti, ktoré napomáhajú záľudnostiam hier, chytákom na vrany, ktoré sa ulakomili na ono príslovečné hrozno. Bočkayove premeny mýtus nelikvidujú, prenášajú a rozširujú jeho pra- a pre- ľudské poslanstvo ducha do nových priestorov, kde by chcela už dnes vládnuť celkom absolutisticky virtuálna realita. Umeľosť Bočkayova sa však hlási do hájomstva umenia, pevne ukotveného v človečenských dimenziách. Umeľosť, odvodená od pojmu umenie ani inde vzniknúť nemohla, najmä keď si padá do náručia s morálkou.

V dlhovekej tradícii malby "trompe l'oeil" zaujíma Milan Bočkay zvláštne a zrejme celkom špecifické miesto tým, ako sa súčasne vysporiadal s "analytickou malbou" a ako modifikuje "malbu o malbe" (Jiří Valoch) s ešte ďalším prehľbením o "kresbu o malbe" v pastelkových

interpretáciach akvarelov. Fikcie, ktoré používa, s týmito tendenciami však aj polemizujú, lebo ilúzia malby je podávaná niekedy paradoxne nermalbou. Alebo "suchým" popisom, takmer antimaliarskym, alebo jednoducho kresbou. A čím je motív malebnejší, "šfavnatejší", tým ho podáva suchšie, s dôrazom na paradox.

Môžeme považovať za príznačné, že celý rozsiahly cyklus bočkayovských ilúzií začal niekoľkými súbormi kresbou interpretovaných zmanipulovaných (pokrčených, devastovaných...) papierov na papieri. Tvárnosť a flexibilita tejto matérie, výtvarne využívanej najmä v oriente, ponúkla širokú škálu možností, veľmi tvárných: od samovoľných pohybov a skladobných variácií, cez deštruktívne akcie až po rešpektujúce, či dokonca podstatu papiera zdôrazňujúce fikcie, doplnené ešte pseudokolážami a inými invenciami, fixovanými na papieri. Vlastnými i citovanými cudzími, či citáťmi z klasiky i súčasnosti. K papieru sa vracia aj po dlhšom období malieb na plátne, kde prebiehajú podobné akcie: uvoľňovanie a pohyb samotného plátna, jeho rudy a fikcie malieb na ňom, prípadne s kolážovými či asamblážovými prvkami. Nasledujúci monumentálny cyklus akvarelových ilúzií, kreslený suchými pastelkami, predstavuje jeden z vrcholov jeho doterajšej tvorby. Radikalita tohto činu je totiž príspevkom k premene paradigmatu s metaforickou dominanciou na oxymorické, kde dominuje potom paradox priam emblematicky. I keď treba pripomenúť, že v Bočkayovom prípade sa jedná o manifestáciu veľmi diskkrétnej povahy. Až do tej miery, že mnoho "vtákov" sa dá nachytať a naletia buď svojou povrchnosťou či dôverčivosťou, čo je v tomto prípade rovnocenné. Divák v digitálnom veku "číta" obraz totiž tak rýchlo a s takým odstupom, že nemá čas na jeho prežitie v oboch potrebných a tiež bežne zaužívaných dimenziách: z odstupe aj z blízka. U starých majstrov to bývalo nutné, od nových to väčšinou neočakávame, preto sa stáva, že mnohí súčasní maliari očaria raz v prvom alebo druhom prípade, avšak často iba prvoplánovo. Milan Bočkay nastavuje povrchnosti dnešného diváka svojimi obrazmi ironické zrkadlo. Popiera a zosmiešňuje primitívne identifikačné pudy, živé filmom, televíziou a ďalšími konzumne zobrazivými médiami. V tomto zmysle možno paradoxne predstavuje typ klasického maliara. A nielen v tomto, rovnako aj v remeselnom a technologickom. Neponecháva nič na náhodu a tým silnejšie potom zapôsobí "náhodnosť" jeho nápadov. Motívických. Ibaže tá je uňho skôr synonymom pre nápaditosť alebo prekvapivosť. Faktory, ktoré využíva výdatne ako v smere vertikálnom tak aj horizontálnom: neodadaistické transponovanie banality bočkayovský čin povýši na úroveň výtvarného klenotu. S poslanstvom náležite nezdobivým, skôr zlobivým.

Rudolf Fila

Galerie Magna, Bieblova 3, 702 00 Ostrava / výstava potrvá od 31. 5. do 7.7.2006
Tento projekt je realizovaný za finančnej podpory statutárneho mesta Ostravy
a Městského obvodu Moravská Ostrava a Přívoz

Hnilá hruška, 1994, kresba na plátne, 110 x 80 cm